

НАКАЗ

м. Київ

24 квітня 2020 року

№ 62

Про введення в дію Концепції виховної роботи зі студентами Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

З метою формування цілісної і гармонійно розвиненої особистості з високою національною самосвідомістю відповідно до Указу Президента України № 286/2019 від 18.05.2019 р. «Про стратегію національно-патріотичного виховання», Концепції національного виховання студентської молоді, затвердженої рішенням колегії МОН від 25.06.2009 р. (протокол № 7/2-4), і Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, затвердженої наказом МОН України № 641 від 16.06.2015 р., та на виконання рішення Вченої ради Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» (Протокол № 3 від 23.04.2020 року)

НАКАЗУЮ:

1. Ввести в дію з моменту підписання наказу Концепцію виховної роботи зі студентами Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» (Додаток 1).
2. Керівникам структурних підрозділів довести зміст Концепції до відома співробітників, викладачів і здобувачів вищої освіти та забезпечити організацію виховної роботи відповідно до затвердженої Концепції.
3. Департаменту формування контингенту та рекламної діяльності викласти Концепцію на офіційному сайті Університету.
4. Контроль за виконанням даного наказу покласти на проректора з навчально-виховної роботи Коляду О.П.

Президент

П. М. Таланчук

Погоджено:

Проректор з навчально-виховної роботи

О. П. Коляда

Начальник управління
навчально-виховної роботи

О. А. Веденєєва

**ВІДКРИТИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ
"УКРАЇНА"**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішенням Вченої ради
Відкритого міжнародного
університету розвитку
людини «Україна»
Протокол № 3
від 23 квітня 2020 року

**Концепція
виховної роботи зі студентами
Відкритого міжнародного університету розвитку людини
«Україна»**

Вводиться в дію наказом № 62
від 24 квітня 2020 року

Президент П. М. Таланчук

Київ 2020

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Сьогодні Українська держава та її громадяни стають безпосередніми учасниками процесів, які мають надзвичайно велике значення для подальшого визначення, першою чергою, своєї долі, долі своїх сусідів, подальшого світового порядку на планеті. В сучасних важких і болісних ситуаціях викликів та загроз і водночас великих перспектив розвитку, кардинальних змін у політиці, економіці, соціальній сфері пріоритетним завданням суспільного поступу, поряд із забезпеченням своєї суверенності й територіальної цілісності, пошуками шляхів для інтегрування в європейське співтовариство, є визначення нової стратегії виховання як багатокомпонентної та багатовекторної системи, яка великою мірою формує майбутній розвиток Української держави.

Зміцнити демократичну правову державу можуть громадяни, які люблять свій народ, готові самовіддано захищати й розбудовувати свою Батьківщину, мають людську гідність, національну самосвідомість, гуманістичну мораль, знають свої права і свободи та вміють відстояти їх, сприяючи громадянському миру, злагоді в суспільстві та дотримуючись законів.

Безумовно, виховання студентської молоді, яка через кілька років стане "ядром" української інтелігенції, потребує особливої уваги. Майбутнє нашого народу залежатиме від змісту цінностей, що закладаються як орієнтири молодих людей, та від того, якою мірою духовність стане основою їх життя.

Формування національної інтелігенції, сприяння збагаченню й оновленню інтелектуального генофонду нації, виховання її духовної еліти – завдання, що стоять перед закладами вищої освіти на рівні з підготовкою висококваліфікованих фахівців. Досягнення мети виховання можливе лише за умови комплексного підходу і залучення до цієї роботи всього професорсько-викладацького складу ЗВО, адміністрації, органів студентського самоврядування та громадських об'єднань студентської молоді.

Освітня й виховна діяльність Університету повинна знаходитись у тісному взаємозв'язку, доповнюючи і збагачуючи одна одну. Оновлення змісту загальноосвітніх, соціально-гуманітарних дисциплін повинно бути підпорядковано меті формування у студентів національної самосвідомості, патріотизму, правової й економічної грамотності, соціальної активності, загальної культури особистості, що базується на надбаннях української та світової культури. Такі якості випускника закладу вищої освіти передбачено Стандартами вищої освіти за спеціальностями.

Виховна робота, що проводиться у ЗВО за межами аудиторії, забезпечує актуалізацію теоретичних знань студентів, спрямовує їх у практичну площину, звертає увагу молоді на найгостріші соціальні проблеми сьогодення, формує їх соціальну зрілість.

Науково-теоретичні й методологічні засади національного виховання втілено в Указі Президента України «Про стратегію національно-патріотичного виховання», затверджений 18.05.2019 № 286/2019, Концепції національного виховання студентської молоді, затвердженій рішенням колегії МОН від 25.06.2009 р. (протокол № 7/2-4), і Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, затвердженій наказом МОН України № 641 від 16.06.2015 р., що стали практичними документами для організації виховної роботи в закладах освіти.

Однак, динамічні зміни, що відбуваються в суспільстві, потребують постійного вдосконалення системи виховної роботи і наближення її форм і методів до потреб сьогодення. Розглядаючи сьогодення як епоху розвитку творчої особистості, ми мусимо вести пошук нових педагогічних технологій, які сприяли б створенню середовища, що розвиває, навчає і виховує. Крім того, виховна робота зі студентами в Університеті орієнтується на кращі зразки досвіду українських та світових закладів вищої освіти.

1.1. Нормативно-правова база організації виховної роботи зі студентами

Виховна робота в університеті базується на таких нормативних документах:

1. Конституція України;
2. Указ Президента України «Про стратегію національно-патріотичного виховання», затверджений 18.05.2019 № 286/2019;
3. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки;
4. Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки, затверджена Указом Президента України від 26 лютого 2016 р. № 68;
5. Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки, затверджена Указом Президента України від 13 жовтня 2015 р. № 580;
6. Національна стратегія у сфері прав людини, затверджена Указом Президента України від 25 серпня 2015 р. № 501;
7. Указ Президента України від 1 грудня 2016 р. № 534 «Про пріоритетні заходи щодо сприяння зміцненню національної єдності та консолідації українського суспільства, підтримки ініціатив громадськості у цій сфері»
8. Постанова Верховної Ради України від 12 травня 2015 року [№ 373-VIII](#) «Про вшанування героїв АТО та вдосконалення національно-патріотичного виховання дітей та молоді»;
9. Закон України «Про освіту»;
10. Закон України «Про вищу освіту»;
11. Закон України [«Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті»](#);
12. Закон України [«Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного \(нацистського\) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки»](#);
13. Закон України [«Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939-1945 років»](#);
14. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді, затверджена наказом МОН України від 16.06.2015 р. № 641;
15. Статут Університету;
16. Положення про організацію виховної діяльності зі студентами Університету «Україна»;
17. Положення про кураторів академічних груп;
18. Положення про старосту академічної групи;
19. Положення про відділ організації виховної роботи;
20. Положення про студентське самоврядування;
21. Положення про вибори до органів студентського самоврядування;
22. Положення про уповноваженого прав студентів (студентського омбудсмена) Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»;
23. Положення про Студентську агенцію сприяння якості освіти;
24. Положення про попередження та протидію сексуальним домаганням і дискримінації у Відкритому міжнародному університеті розвитку людини «Україна»;
25. Положення щодо протидії булінгу (цькуванню) у Відкритому міжнародному університеті розвитку людини «Україна»;
26. Положення про політику та процедури врегулювання конфліктних ситуацій у Відкритому міжнародному університеті розвитку людини «Україна»;
27. Положення про процедуру розгляду заяв, скарг, пропозицій студентів Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»;
28. Положення про функціонування у вищому навчальному закладі «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» (Університет «Україна») поштової скриньки «Скринька довіри», телефонної лінії «Телефон довіри» та офіційної електронної поштової скриньки «Електронна скринька довіри» з питань запобігання і протидії корупції та запобігання виникненню конфліктних ситуацій.

1.1. Мета, принципи і завдання виховання студентів Університету

Реалізація стратегії виховної роботи в Університеті здійснюється згідно пункту 4 ст. 26 Закону України «Про вищу освіту»: «формування особистості шляхом патріотичного, правового, екологічного виховання, утвердження в учасників освітнього процесу моральних цінностей, соціальної активності, громадянської позиції та відповідальності, здорового способу життя, вміння вільно мислити та самоорганізовуватися в сучасних умовах».

Головною метою виховання, на досягнення якої спрямовано зусилля професорсько-викладацького колективу, адміністрації, громадських організацій і угруповань, є формування цілісної і гармонійно розвиненої особистості з високою національною самосвідомістю. Така особистість – це насамперед громадянин української держави, її патріот, гуманіст, для якого пріоритетом є загальнолюдські й загальнодержавні цінності, це людина з добrotною фаховою підготовкою і широким світоглядом, розвинутим інтелектом, належним рівнем загальної, політичної та правової культури. Отже, йдеться про необхідність систематичного і цілеспрямованого виховання національного типу особистості, формування в неї національної свідомості і самосвідомості, завдяки чому досягається духовна єдність поколінь, наступність національної культури і безсмертя нації.

1.1.1. Принципи виховного процесу в Університеті

До принципів, на яких базуються цілі та завдання виховання, належать:

— **принцип пріоритету загальнолюдських цінностей**, їх органічне поєднання з цінностями національними.

— **принцип культуровідповідності**, який передбачає **виховання** як культуротворчий процес, спрямований на формування базової культури особистості на набутому морально-етичному досвіді людства;

— **акмеологічний принцип** вимагає орієнтації виховного процесу на вищі морально-духовні досягнення і потенційні можливості особистості, створення умов для досягнення нею життєвого успіху, розвиток індивідуальних здібностей;

— **принцип особистісної орієнтації** означає, що загальні закони психологічного розвитку проявляються у кожній людині своєрідно і неповторно;

— **принцип гуманізації** виховного процесу зосереджує увагу на особистості як вищій цінності;

— **принцип толерантності** передбачає інтегрованість української культури в європейський та світовий простір, формування у студентів відкритості, толерантного ставлення до цінностей, політичних симпатій, відмінних від національних ідей, до культури, мистецтва, вірувань інших народів, здатності диференціювати спільне та відмінне в різних культурах, сприймати українську культуру як невід'ємну частину загальнолюдської;

— **принцип суб'єкт-суб'єктної взаємодії** передбачає, що учасники виховного процесу виступають рівноправними партнерами у процесі спілкування, беруть до уваги точку зору один одного, визнають право на її відмінність від власної, узгоджують свої позиції;

— **принцип життєвої творчої самодіяльності** передбачає становлення особистості як творця свого життя, який здатен приймати особисті рішення і нести за них відповідальність, повноцінно жити й активно діяти, постійно самовдосконалюватися, адекватно і гнучко реагувати на соціальні зміни;

— **принцип врахування індивідуальних задатків і здібностей студентів**, рівнів їхнього інтелектуального та загальнокультурного розвитку, специфіки курсу навчання і майбутньої спеціальності;

— **партнерство як форма стосунків між викладачами і студентами**, співпраця у вирішенні питань навчання, відпочинку, побуту, підтримка і стимулювання студентських ініціатив;

— **єдність навчання, виховання та науково-дослідної роботи**, що передбачає добросовісне виконання кожним студентом своїх функціональних обов'язків і громадських доручень, участь у науково-дослідній роботі та громадському житті групи, курсу, навчально-виховного підрозділу, Університету;

— **принцип цілісності і системності виховного впливу на студентів** означає, що виховання організовується як системний педагогічний процес, спрямований на гармонійний та різнобічний розвиток особистості, формування в неї цілісної картини світу, передбачає забезпечення наступності напрямів та етапів виховної роботи ректоратом, деканатами, кафедрами, іншими структурними підрозділами, викладачами, студентським самоврядуванням.

1.1.2. Основні завдання, спрямовані на досягнення мети виховання

Досягнення мети виховання передбачає розв'язання таких завдань:

- виховання майбутніх фахівців авторитетними, високоосвіченими, носіями високої загальної політичної, правової, інтелектуальної, соціально-психологічної, естетичної, фізичної та валеологічної культури;

- підготовка національно свідомої інтелігенції, збереження інтелектуального генофонду нації, примноження культурного потенціалу, який забезпечить високу ефективність діяльності майбутніх спеціалістів;

- культивування кращих рис української ментальності: працелюбності, прагнення до свободи, гармонії з природою, поваги до жінки, любові до рідної землі, підняття престижу української мови в академічному середовищі і розвиток україномовного освітнього простору, збагачення естетичного досвіду, участь у відродженні та створенні національно-культурних традицій міста, регіону, розширення творчих зв'язків із установами культури, розвиток художніх здібностей;

- формування патріотизму і національної свідомості, поваги та любові до України, шанування її історії та належне оволодіння державною мовою;

- розвиток інтернаціональних почуттів, створення умов для розширення і поглиблення знань про події у світі, специфіку життєдіяльності інших держав і суспільств, утвердження поваги до звичаїв, традицій, культури народів світу, належне оволодіння принаймні двома іноземними мовами;

- розвиток світоглядної культури молодої людини, її ціннісних орієнтацій і створення умов для вільного світоглядного вибору;

- професійне виховання, яке передбачає становлення юнаків і дівчат як досвідчених фахівців, котрі досконало володіють професійними знаннями, вміють творчо застосовувати їх на практиці, приймати нестандартні рішення, готових до роботи в умовах ринкових відносин;

- створення умов для вільного розвитку особистості, її мислення і загальної культури, залучення до різних видів творчої діяльності (науково-дослідної, культурно-просвітницької, суспільно-гуманістичної, фізкультурно-оздоровчої, спортивної, правоохоронної) відповідно до її здібностей, власних і суспільних потреб та інтересів;

- введення молодих людей у світ господарського, соціального, політичного, культурного досвіду цивілізації і свого народу;

- виховання правової культури, а саме поваги до Конституції, законодавства України, державної символіки, знання та додержання правових норм і принципів;

- усвідомлення взаємозв'язку індивідуальної свободи з правами людини та її громадянським обов'язком;

- формування громадянської, соціальної активності та відповідальності, залучення молоді до участі в процесі державотворення, розвитку суспільних відносин;

- формування моральної й естетичної культури, утвердження у свідомості молодих людей принципів загальнолюдської моралі, розвиток зрілих естетичних смаків, потреб та інтересів, вироблення вміння правильно оцінювати і творити добро та красу;
- охорона і забезпечення розвитку повноцінного фізичного, психічного та духовного здоров'я юнаків та дівчат;
- пропаганда здорового способу життя, викорінення шкідливих звичок і запобігання правопорушенням;
- розвиток екологічної культури, розуміння необхідності гармонії між людиною і природою та її додержання на практиці, у тому числі в майбутній професійній діяльності студентів;
- формування навичок соціальної активності, творчої ініціативи, підприємництва та особистої відповідальності за прийняті рішення та вчинки;
- виховання потреби в активній протидії виявам антигромадської поведінки, правопорушень, бездуховності, аморальності;
- оволодіння результативними методами та навичками набуття нових знань, формування потреби в постійному інтелектуальному, духовному і моральному збагаченні та самовдосконаленні;
- створення необхідних умов для ефективного розвитку студентського самоврядування, виявлення потенційних лідерів та організаторів;
- плекання поваги до своєї alma mater, дотримання і розвиток демократичних та академічних традицій Університету.

Виховна робота в Університеті несумісна із пропагандою насильства, жорстокості, міжнародної ворожнечі, людиноненависницьких теорій, поглядів, спрямованих на підриг державних інтересів України, та має світський характер, тобто жодна релігія, ніякі релігійні обряди не мають місця в навчальних планах і режимі навчального дня.

1.2. Основні напрямки виховної роботи

Сучасний період розвитку суспільства в нашій незалежній державі Україна відкриває широкі можливості для оновлення змісту освіти, що дає змогу формувати духовно багате покоління людей. Це обумовлює новий підхід до виховання студентської молоді. Виникла соціальна потреба в формуванні творчої особистості майбутнього спеціаліста, який би зміг розв'язувати як щоденні, так і масштабні завдання, що забезпечують не просто виживання, а прогрес нації. Ефективність формування творчої особистості, безперечно, підвищується, якщо забезпечуються:

- а) використання педагогіки народознавства;
- б) засвоєння студентами знань про Вітчизну, народ, його культуру і спосіб життя, вмінь та навичок в їх практичному застосуванні;
- в) співпраця викладачів і студентів у виборі різних форм і видів діяльності;
- г) організація активної творчої патріотичної діяльності студентів у позааудиторний час.

Кожен із напрямків виховної роботи спрямований на досягнення мети, розв'язання конкретних завдань і передбачає використання відповідних форм та методів роботи. Незмінна єдність, взаємодоповнюваність усіх видів виховання є важливою умовою результативності виховної роботи в цілому. Формування світоглядної культури передбачає збагачення і розвиток світогляду студентів як системи знань і переконань щодо навколишнього світу та свого місця в ньому, кристалізацію життєвих принципів особистісного буття, вироблення вміння обстоювати їх на практиці, виховання толерантності, поваги до людей, які мають інші світоглядні цінності.

Провідне значення в формуванні світоглядної культури студентів має належно організований навчальний процес, насамперед із дисциплін загального циклу підготовки: Україна в контексті світового розвитку, українська мова (за професійним спрямуванням), іноземна мова (за професійним спрямуванням), фізичне виховання, екологія та екологічна

етика, інформаційні технології, основи наукових досліджень та академічного письма, інклюзивне суспільство, управління самонавчанням, філософія, дидактика вищої школи, а також дисциплін циклу професійної підготовки: соціології, психології та педагогіки, культурології, економічної теорії, політології, політичної економії, історії економіки та економічної думки, економічної історії, менеджменту, маркетингу тощо. Важливе значення має також залучення молоді до активного суспільного життя, виконання громадських доручень, особиста ініціатива й участь у підготовці та проведенні культурно-масових, спортивно-масових і громадсько-політичних заходів.

Процес формування світоглядної культури здійснюється на плюралістичній основі й передбачає вільне світоглядне самовизначення кожної молодої людини.

Реалізація зазначеного та основних завдань і принципів виховної роботи здійснюється в таких пріоритетних напрямках виховання:

- національно-патріотичне виховання;
- духовно-моральне виховання;
- політичне виховання;
- правове виховання;
- трудове виховання;
- професійне виховання;
- естетичне виховання;
- екологічне виховання;
- фізичне виховання і формування культури здорового способу життя;
- реалізація заходів позааудиторної виховної роботи, спрямованої на формування фахових компетенцій особистості.

Необхідною умовою втілення Концепції в практику є широке обговорення її положень і завдань на засіданнях кафедр, вчених рад навчально-виховних підрозділів, Науково-методичної і Вченої рад Університету, проведення конференцій, круглих столів, семінарів, що будуть актуалізувати порушені Концепцією питання і завдання та спонукатимуть до розроблення конкретних заходів із їх реалізації.

Виховний процес в Університеті організується через **індивідуальні, групові, масові форми**.

II. НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ

Серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальними виступають патріотичне, громадянське виховання як стрижневі, основоположні, що відповідають як нагальним вимогам і викликам сучасності, так і закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь, особистісного розвитку, що спирається на ідеї гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності, здорового способу життя, готовності до змін.

Інтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, європоцентричність, пробудження громадянської і громадської ініціативи, виникнення різних громадських рухів, розповсюдження волонтерської діяльності, які накладаються на технологічну і комунікативну глобалізацію, міграційні зміни всередині суспільства, ідентифікаційні і реідентифікаційні процеси в особистісному розвитку кожного українця відбуваються на тлі сплеску інтересу і прояву патріотичних почуттів і нових ставлень до історії, культури, релігії, традицій і звичаїв українського народу. При цьому потрібно враховувати, що Україна має древню і величну культуру та історію, досвід державницького життя, які виступають потужним джерелом і міцним підґрунтям виховання молоді.

Формування ціннісних орієнтирів і громадянської самосвідомості здійснюється на прикладах героїчної боротьби Українського народу за утвердження суверенітету власної держави, ідеалів свободи, соборності, успадкованих, зокрема, від княжої доби,

українських козаків, Українських Січових Стрільців, армій Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки, учасників антибільшовицьких селянських повстань, загонів Карпатської Січі, Української повстанської армії, українців-повстанців у сталінських концтаборах, учасників дисидентського руху. Також національно-патріотичне виховання має здійснюватися на прикладах мужності та героїзму учасників революційних подій в Україні у 2004, 2013-2014 років, Героїв Небесної Сотні, учасників антитерористичної операції та операції об'єднаних сил у Донецькій та Луганській областях, спротиву окупації та анексії Автономної Республіки Крим Російською Федерацією.

У національно-патріотичному вихованні важливо використати й виховний потенціал, пов'язаний із героїзмом українців, які боролися в арміях держав – учасників Антигітлерівської коаліції та в рухах опору нацистській Німеччині та її союзникам під час Другої світової війни 1939-1945 років, учасників міжнародних операцій із підтримання миру і безпеки.

Важливим чинником національно-патріотичного виховання є шанобливе ставлення до пам'яті про жертв комуністичного та інших тоталітарних режимів в Україні, зокрема жертв Голодомору, політичних репресій і депортацій.

Водночас важливою складовою національно-патріотичного виховання є поширення інформації про досягнення наших співвітчизників та їх внесок у скарбницю світової цивілізації, зокрема у сферах освіти, науки, культури, мистецтва, спорту, висвітлення внеску представників корінних народів та національних меншин України та громадян інших держав у боротьбу за державну незалежність і територіальну цілісність України, процес її державотворення, вітчизняну наукову, духовно-культурну спадщину.

Важливим завданням є розгляд порівняльно-історичних відомостей про переривання державності в інших європейських країнах, які сьогодні представлені потужними європейськими націями. Спеціального розгляду потребують історичні обставини, що призводять до переривання державницької традиції.

Разом із тим, національно-патріотичне виховання не повинно прищеплювати ідеї культурного імперіалізму, тобто способу споглядання світу лише очима власної культури. Ця Концепція виходить із ідеї об'єднання різних народів, національних та етнічних груп, які проживають на території України, довкола ідеї української державності, українського громадянства, що виступають загальними надбаннями, забезпечують їхній всебічний соціальний та культурний розвиток. Українська держава заперечує будь-які форми дискримінації, підтримуючи всі мови і культури, що зазнали такої дискримінації в часи колоніальної залежності України.

На сучасному етапі розвитку України, коли існує пряма загроза денационалізації, втрати державної незалежності та потрапляння у сферу впливу іншої держави, виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення патріотичного виховання молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей:

- повага до національних символів (Герба, Прапора, Гімну України);
- участь у громадсько-політичному житті країни;
- повага до прав людини;
- верховенство права;
- толерантне ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей;
- рівність усіх перед законом;
- готовність захищати суверенітет і територіальну цілісність України.

2.1. Потреби національно-патріотичного виховання

- подолання імперсько-тоталітарних рудиментів у суспільній свідомості та зумовлених русифікацією, нищенням української духовно-культурної спадщини та

історичної пам'яті розбіжностей в уявленнях про історичне минуле, зокрема про тоталітарну добу, голодомори і політичні репресії;

- формування університетського мовно-культурного простору на основі утвердження державної мови, стійкості його ціннісної основи перед зовнішнім втручанням;

- формування активної громадянської позиції, утвердження національної ідентичності громадян на основі духовних цінностей Українського народу, національної самобутності;

- сприяння створенню, розвитку, підвищенню якості, а також популяризації україномовного культурно-інформаційного продукту та забезпеченню доступу до нього;

- здійснення постійної комунікації із громадянським суспільством з питань національно-патріотичного виховання;

- розвиток духовності і моральності в суспільстві, утвердження традиційних сімейних цінностей;

- усунення впливів держави-агресора в інформаційній, освітній, культурній сферах;

- проведення єдиної інформаційно-просвітницької політики щодо національно-патріотичного виховання;

- запобігання перетворенню інформаційного простору на поле маніпуляцій суспільною свідомістю, продукування ціннісної дезорієнтації;

- впровадження єдиного методичного та термінологічного підходу до процесу національно-патріотичного виховання;

- формування та впровадження єдиних стандартів щодо діяльності у сфері національно-патріотичного виховання;

- підготовка і підвищення кваліфікації кадрового потенціалу для організації та здійснення програм, проєктів та заходів із національно-патріотичного виховання, розвиток низової ланки в системі координації виховних процесів у цьому напрямку;

- підвищення рівня матеріально-технічного забезпечення та розвитку інфраструктури у сфері національно-патріотичного виховання.

2.2. Мета та завдання національно-патріотичного виховання дітей та молоді

Національно-патріотичне виховання молоді – це комплексна системна і цілеспрямована діяльність щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації.

Утвердження поваги до державної мови, піднесення її престижу серед громадян є важливим аспектом формування й розвитку особистості та основою національно-патріотичного виховання.

Національно-патріотичне виховання здійснюється в навчальний та позанавчальний час: через лекції, перш за все з історії України, історії вітчизняної культури; оволодіння культурою мови, знайомство з національними традиціями українського народу, а також роботу клубів, гуртків; шляхом організації поїздок пам'ятними місцями, зустрічей із ветеранами праці й бойових дій, із ветеранами Збройних сил України; залучення студентів до роботи громадських молодіжних організацій, студентських профспілок тощо.

Національне виховання – це історично обумовлена і створена самим народом система ідей, поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв та інших форм соціальної практики, спрямованої на організацію життєдіяльності молоді, виховання її в душі природно-історичного розвитку матеріальної і духовної культури нації. Система

виховання ґрунтується на ідеях національного світогляду, філософії, ідеології, а не на ідеях якогось учення чи якоїсь партії, громадсько-політичної організації. Національна система виховання ґрунтується на засадах родинного виховання, народної педагогіки, наукової педагогічної думки, що ввібрали в себе надбання національної виховної мудрості. Вона охоплює ідейне багатство народу, його морально-естетичні цінності, трансформовані в засобах народної педагогіки, народознавства, принципах, формах і методах організації виховного впливу на молодь (теоретичний аспект), а також постійну і систематичну виховну діяльність сім'ї, державних і громадських навчально-виховних закладів, осередків (практичний аспект).

Національне виховання ґрунтується на таких фундаментальних принципах, як природовідповідність, народність, етнізація виховання, гуманізм, демократизм, зв'язок виховання з життям, трудовою діяльністю народу, поєднання педагогічного керівництва із самодіяльністю студентів, реалізація народознавчого, людинознавчого й особистісного підходів у процесі навчання і виховання та ін.

Громадянсько-патріотичне виховання – складова національного виховання, головною метою якого є становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, готовності захищати, збагачувати особистою працею, максимально сприяти вивченню та досконалому володінню державною мовою. Воно сприяє єднанню українського народу, зміцненню соціально-економічних, духовних, культурних основ розвитку українського суспільства і держави. Принципово важливим є вивчення історії, культури, традицій, звичаїв України, кращих досягнень у галузях науки, освіти, техніки, мистецтва як минулого, так і сучасності. Патріотичне виховання здійснюється з урахуванням специфіки навчальних дисциплін на лекціях, семінарах, практичних заняттях та в позаурочний час.

Значний виховний потенціал мають такі дисципліни, як Україна в контексті світового розвитку, українська мова (за професійним спрямуванням), культурологія, політологія, дисципліни професійної підготовки. На I курсі студенти за участі викладачів кафедр та кураторів академічних груп знайомляться з експозиціями історичних, краєзнавчих, етнографічних музеїв та ін.

Патріотизм – це поєднання знань, почуттів і дій. Патріотичне виховання не протиставляється, а органічно доповнюється національним та інтернаціональним вихованням. У процесі патріотичного виховання культивуються кращі риси української ментальності – любов до України, працелюбність, індивідуальна свобода, зв'язок із природою, щирість і доброта, гостинність, повага до рідних та ін. Істинний патріот – це завжди людина національно зріла.

Інтернаціональне виховання – це залучення молодих людей до економічних, політичних, соціальних, культурологічних та інших цінностей, створених народами світу, формування поваги до міжнародного суспільного досвіду, бажань і вмінь його переймати, допомагати представникам інших етносів, суспільств та держав у розв'язанні наявних питань і проблем. Однією з базових основ цього напрямку виховання є кількісне і якісне зростання обсягу знань студентів про інші етноси (народи), держави, суспільства, їхні досягнення в різних сферах людської життєдіяльності. Важливо під час навчального процесу постійно наголошувати на інтернаціональному характері науки, звертати увагу на співпрацю народів і держав у розв'язанні проблем глобального характеру.

Важливе значення для формування у молодих людей інтернаціональних почуттів має вивчення іноземних мов, упровадження в навчальний процес європейських технологій навчання і критеріїв оцінок знань, стажування та участь у міжнародних конференціях, співпраця Університету із провідними закладами вищої освіти України та інших держав, виступи перед студентами викладачів, які працювали або стажувались за кордоном, лекції іноземних фахівців, проведення тематичних «круглих столів», відвідування виставок, на

яких репрезентовані новітні досягнення іноземних науковців, фахівців, фірм, підприємств у галузях освіти, науки, техніки та технології.

Інтернаціональне виховання органічно доповнює патріотичне виховання, допомагає глибше усвідомити місце і роль України у світі, чіткіше визначити шляхи її інтеграції в європейське і світове співтовариства.

Складовою частиною патріотичного виховання, а в часи воєнної загрози – пріоритетною, є **військово-патріотичне виховання**, зорієнтоване на формування готовності до захисту Вітчизни, розвиток бажання здобувати військові професії, проходити службу у Збройних Силах України як особливому виді державної служби. Його зміст визначається національними інтересами України і покликаний забезпечити активну участь громадян у збереженні її безпеки від зовнішньої загрози.

Системна організація військово-патріотичного виховання молоді має бути спрямована на підготовку її до оволодіння військовими професіями, формування психологічної та фізичної готовності до служби у Збройних Силах, задоволення потреби молоді в постійному вдосконаленні своєї підготовки до захисту Вітчизни.

Мета патріотичного виховання конкретизується через систему таких виховних завдань:

- утвердження у свідомості і почуттях особистості патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України;
- виховання поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки;
- готовності громадянина до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України;
- підвищення престижу військової служби, а звідси – культивування ставлення до солдата як до захисника вітчизни, героя;
- усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її патріотичною відповідальністю;
- сприяння набуттю молоддю патріотичного досвіду на основі готовності до участі у процесах державотворення, уміння визначати форми та способи своєї участі в життєдіяльності громадянського суспільства, спілкуватися з соціальними інститутами, органами влади, спроможності дотримуватись законів та захищати права людини, готовності взяти на себе відповідальність, здатності розв'язувати конфлікти відповідно до демократичних принципів;
- формування толерантного ставлення до інших народів, культур і традицій;
- утвердження гуманістичної моральності як базової основи громадянського суспільства;
- культивування кращих рис української ментальності – працелюбності, свободи, справедливості, доброти, чесності, бережного ставлення до природи;
- формування мовленнєвої культури;
- спонукання зростаючої особистості до активної протидії українофобству, аморальності, сепаратизму, шовінізму, фашизму.

2.3. Принципи патріотичного виховання

Патріотичне виховання спирається на загальнопедагогічні принципи виховання, такі як людиноцентризм, природовідповідність, культуровідповідність, гуманізм, врахування вікових та індивідуальних особливостей. Водночас патріотичне виховання має власні принципи, що відображають його специфіку. Серед них:

- *принцип національної спрямованості*, що передбачає формування національної самосвідомості, виховання любові до рідної землі, українського народу, шанобливого ставлення до його культури; поваги до культури всіх народів, які населяють Україну; здатності зберігати свою національну ідентичність, пишатися приналежністю до українського народу, брати участь у розбудові та захисті своєї держави;

- *принцип самоактивності й саморегуляції* забезпечує розвиток у вихованця суб'єктних характеристик; формує здатність до критичності й самокритичності, до прийняття самостійних рішень; виробляє громадянську позицію особистості, почуття відповідальності за її реалізацію в діях та вчинках;
- *принцип полікультурності* передбачає інтегрованість української культури в європейський та світовий простір, створення для цього необхідних передумов: формування у студентської молоді відкритості, толерантного ставлення до відмінних ідей, цінностей, культури, мистецтва, вірувань інших народів; здатності диференціювати спільне і відмінне в різних культурах, спроможності сприймати українську культуру як невід'ємну складову культури загальнолюдської;
- *принцип соціальної відповідності* обумовлює потребу узгодження змісту і методів патріотичного виховання з реальною соціальною ситуацією, в якій організовується виховний процес, і має на меті виховання у молоді готовності до захисту Вітчизни та ефективного розв'язання життєвих проблем;
- *принцип історичної і соціальної пам'яті* спрямований на збереження духовно-моральної і культурно-історичної спадщини українців та відтворює її в реконструйованих і осучаснених формах і методах діяльності;
- *принцип міжпоколінної наступності*, який зберігає для нащадків зразки української культури, етнокультури народів, що живуть в Україні.

2.4. Шляхи реалізації патріотичного виховання молоді

3.1. Удосконалення нормативно-правової бази патріотичного виховання молоді:

- підготовка нормативно-правових документів з питань національно-патріотичного виховання молоді – концепції, плану заходів;
- розроблення заходів із інформаційної безпеки, спрямованих на запобігання негативним наслідкам впливу інформаційної війни;
- дотримання порядку фінансування заходів, спрямованих на виховання молоді;
- підготовка програми військово-патріотичного виховання з метою виховання здорового підростаючого покоління, готового захищати національні інтереси і територіальну цілісність України;
- вироблення науково-теоретичних і методичних засад патріотичного виховання молоді: включення проблематики патріотичного виховання молоді до тематики наукових досліджень, робочих програм навчальних дисциплін та тематики курсових і дипломних робіт (через світову історію можна показати, як державність поновлювали інші народи, зокрема чехи та поляки; через зарубіжну літературу показати, як ці народи утверджували свою ідентичність; через дисципліни природничо-наукового циклу розкрити здобутки українців у науці і техніці, якими слід пишатися, тощо);
- вивчення потреб молоді, проведення моніторингу системи патріотичного виховання молоді за допомогою соціологічних опитувань, анкетування, психологічного тестування;
- розроблення плану заходів із популяризації здорового способу життя.

3.2. Діяльність у сфері національно-патріотичного виховання:

- проведення виховних заходів, спрямованих на реалізацію патріотичного виховання, та участь у них;
- проведення науково-методичних конференцій та інших наукових і навчально-методичних заходів національно-патріотичного спрямування, та участь у них;
- підтримка та сприяння благодійним, соціальним, волонтерським проєктам, спрямованим на благо України;
- популяризація кращих здобутків національної культурної і духовної спадщини, героїчного минулого і сучасного українського народу;
- підтримка самодіяльної творчості;

- активне залучення до патріотичного виховання дітей та молоді учасників бойових дій на Сході України, членів сімей Героїв Небесної Сотні, бійців АТО та їхніх сімей, діячів сучасної культури, мистецтва, науки, спорту, які виявляють активну громадянську і патріотичну позицію;
- залучення молоді до участі у збереженні і підтримці єдності українського суспільства, у громадському русі задля громадянського миру і злагоди;
- сприяння спортивній і фізичній підготовці, спрямованій на утвердження здорового способу життя молодих громадян із урахуванням принципів національно-патріотичного виховання;
- розвиток українських видів спорту;
- налагодження співпраці з військовими формуваннями України як мотивація готовності до вибору військових професій;
- сприяння навчанню студентів на військовій кафедрі обраного ЗВО;
- організація роботи Центру національно-патріотичного виховання молоді;
- активізація виховної роботи з молоддю засобами всеукраїнської дитячої військово-патріотичної гри “Сокіл” (“Джура”);
- забезпечення підготовки та перепідготовки кадрів, які займаються питаннями національного і патріотичного виховання молоді, представників студентського самоврядування.

3.3. Співпраця із громадянським суспільством:

- активне залучення до національно-патріотичного виховання молоді дитячих і молодіжних громадських організацій (об’єднань), у першу участь СОУСу і ПЛАСТу, використання їхнього досвіду, потенціалу, методів роботи у вихованні патріотів України;
- подання проєктів на гранти від громадських організацій, спрямованих на національно-патріотичне виховання дітей та молоді;
- участь у проєктах громадських організацій, спрямованих на національно-патріотичне виховання дітей та молоді.

3.4. Інформаційне забезпечення національно-патріотичного виховання молоді:

- організація в Інтернет-ресурсах та в друкованій пресі постійно діючих рубрик, що популяризують українську історію, боротьбу українського народу за незалежність, мову та культуру;
- виробництво аудіо- і відеоматеріалів, підтримка видання історичної науково-популярної, наукової, художньої літератури національно-патріотичного спрямування;
- підготовка інформаційних та науково-популярних матеріалів з питань патріотичного виховання дітей та молоді; висвітлення в засобах масової інформації кращого досвіду.

Процес патріотичного виховання молоді повинен мати випереджувальний характер, відповідати віковим і сенситивним періодам розвитку та особистісним характеристикам студента.

III. ДУХОВНО-МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

Духовно-моральне виховання студента – це складна інтегральна система формування його особистісних якостей, які характеризують ступінь розвитку і саморозвитку моральних цінностей, переконань, мотивів, знань, умінь, почуттів і здібностей, що їх студент виявляє в різних ситуаціях морального вибору та моральної діяльності в порівнянні з тими високогуманними цінностями, принципами, правилами, які в сучасному соціокультурному середовищі заведено вважати нормативними або ідеальними. Таким вихованням забезпечується засвоєння студентами моральної культури

суспільства, норм поведінки, міжлюдських стосунків, сприйняття їх як правил, що регулюють власну життєдіяльність, усвідомлення критеріїв добра і зла. В результаті морального виховання досягається єдність етичних знань, моральних почуттів та переконань і потреб у високоморальних вчинках. Важливим показником міри моральності особистості є ступінь зрілості її основних моральних рис, таких як совість, честь, гідність, доброта, відповідальність, сором, дисциплінованість, принциповість. Висока моральність – це завжди єдність слова і діла, чесність і порядність, сумлінне виконання людиною професійних, громадянських обов'язків, вірне служіння Україні. Втілюється моральність у конкретних вчинках, діях індивіда незалежно від сфери їх вияву.

В моральному вихованні поєднуються принципи і норми загальнолюдської моралі та національної моральної цінності. Моральне виховання пов'язане із правовим вихованням. Поєднуючись, вони забезпечують формування культури людської поведінки.

Студент є носієм певної моралі і виховується як під час освітнього процесу, так і середовищем особистого буття. У зв'язку з цим важливу роль відіграють соціогуманітарні дисципліни, передусім етика, бесіди на моральну тематику, зустрічі з видатними особистостями, читання художньої літератури, неухильне додержання правил внутрішнього розпорядку. Значний потенціал морального впливу на студентів має студентське самоврядування, клуби за інтересами.

Отже, у процесі організації життєдіяльності студентів у культурно-освітньо-виховному просторі сучасного закладу вищої освіти складається система цілей, які орієнтують педагогічний персонал на розвиток виховання студента передусім як громадянина, як фахівця, як високоморальної, інтелігентної, творчої, конкурентоспроможної особистості, як культурної людини.

Виховання студента як *громадянина* передбачає становлення патріота, тобто людини з активною громадянською позицією, орієнтованої на демократичні цінності та свободи, здатної до захисту права та виконання своїх громадських обов'язків, відображених у Конституції України.

Виховання студента як *фахівця* орієнтовано на розвиток:

- пізнавального інтересу, творчої активності, мислення;
- глибокої зацікавленості, любові до вибраної професії, професійної самосвідомості, ерудиції та компетенції;
- усвідомлення професійного інтересу й відповідальності;
- потреби самостійно здобувати знання та готовності до застосування знань, умінь у практичній діяльності;
- реалізації особистісного життєвого вибору та побудови професійної кар'єри на основі здібностей і знань, умінь і навичок;
- здатності ставити творчі та ефективно розв'язувати професійні завдання у вибраній сфері професійної діяльності;
- готовності приймати нестандартні рішення;
- відкритості для нових досягнень науки, техніки і практики;
- виховання здатності формувати та відстоювати власну позицію.

Важливу роль у цьому процесі відіграє особистість викладача, насамперед дисциплін фахового спрямування.

Виховання студента як *високоморальної особистості* має на меті розвиток:

- високого рівня моральних чеснот (чесності, обов'язку, відповідальності, доброзичливості тощо);
- моральної культури, включаючи розуміння високоморальних національних і загальнолюдських цінностей;
- гуманістичних поглядів, переконань і світогляду.

Виховання студента як *інтелігентної особистості* спрямовано на розвиток:

- високої культури спілкування та поведінки;
- високого рівня ерудиції;

- системності та критичного мислення;
- естетичної, художньої культури;
- прогресивних поглядів та переконань;
- толерантності й поважного ставлення до людей іншої національності та інших поглядів і переконань;
- кращих рис і традицій української інтелігенції.

Виховання студента як *творчої особистості* передбачає розвиток:

- методологічної, дослідницької культури;
- творчо-пошукових умінь та здібностей;
- здібностей як до індивідуальної, так і до колективної творчості у вибраній сфері професійної діяльності;
- здібностей до креативного, системного застосування знань у розв'язанні професійних теоретичних і практичних завдань.

Виховання студента як *конкурентоспроможної особистості* ставить за мету розвиток:

- працьовитості;
- стресостійкості;
- неперервного професійного саморозвитку;
- комунікативних і лідерських якостей;
- етично-правової відповідальності;
- уміння виконувати та завершувати роботу на високому якісному рівні;
- прагнення постійно підвищувати свій рівень інформаційної культури.

Інтеграція всіх наведених якостей уможливорює виховання студента як культурної людини, у зв'язку з чим велика відповідальність покладається на весь професорсько-викладацький склад Університету.

Моральне виховання здійснюється через усі лекційні курси, в тому числі загального циклу, та діяльність усіх служб, підрозділів, роботу кураторів, викладачів, а також формування в колективах студентів атмосфери вимогливості, принциповості, чесності, відповідальності та взаємодопомоги. Окрім того, моральне виховання пронизує всю систему позааудиторної роботи: проведення Днів відкритих дверей; урочистої Посвяти в студенти першокурсників; святкування знаменних дат Університету, навчально-виховних підрозділів, кафедр; залучення студентів до професійної роботи з майбутніми абітурієнтами; кураторські години; проведення бесід, лекцій з метою профілактики негативних явищ у студентському середовищі; організація вечорів, концертів; діяльність органів студентського самоврядування; залучення студентів до участі в акціях гуманістичного характеру; висвітлення моральних питань у засобах масової інформації.

IV. ПОЛІТИЧНЕ ВИХОВАННЯ

Політичне виховання спрямоване на формування у студентської молоді політичної культури, що включає розвиток уявлення про механізми політичного процесу, способи досягнення політичної мети, знайомство з політичною діяльністю держави, з її політичним досвідом і досвідом інших країн. Політичне виховання здійснюється у процесі навчальних занять соціально-гуманітарного циклу, а також через усю систему позааудиторної роботи: роботу наукових гуртків, політичних клубів, конференцій, на яких обговорюються актуальні питання сучасності; через лекції, бесіди, зустрічі з політиками, депутатами різних рівнів. Однак, треба пам'ятати, що при цьому не ставиться мета сформуванню у студентів певну політичну орієнтацію, йдеться лише про політичну культуру.

V. ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ

У 1950 році в рамках Ради Європи прийнято Європейську Конвенцію про захист прав і основних свобод людини. Це перший на європейському континенті міжнародно-правовий документ, що містить перелік основних громадянських та політичних прав людини, систему контролю за їх здійсненням у межах кожної країни-члена Ради Європи. Ратифікувавши цей документ, Україна відкрила для себе механізми захисту прав людини, підтвердила свою рішучість дотримуватись зобов'язань, взятих на себе при вступі до Ради Європи.

У зв'язку з цим в Університеті на високому рівні повинна проводитись робота, спрямована на розширення і поглиблення знань студентської молоді щодо прав людини і громадянина. Головне завдання цієї роботи – сприяти формуванню правового світогляду молоді, який включав би як систему теоретичних поглядів на права й основні свободи людини, так і відповідну життєву позицію, моральні та ціннісні орієнтири, ідеали, переконання.

Важливим аспектом правового виховання є формування у студентів сучасних уявлень про роль жінки в суспільстві, про гендерну рівність та необхідність поліпшення становища жінок. Актуальним є питання щодо загострення проблем нелегальної еміграції українських дівчат за кордон. Представництва Міжнародної організації з міграції в Україні і правоохоронні органи свідчать, що це, як правило, контрабандна торгівля жінками та дівчатами, які зазнають жорстокої експлуатації, в тому числі і сексуальної.

У зв'язку з цим суть соціально-правової допомоги молодій людині – зумовити розвиток її творчої індивідуальності, почуття людської гідності, розуміння ролі законодавства як засобу забезпечення її законних інтересів, і вона повинна займати належне місце в навчально-виховній роботі ЗВО.

Правове виховання – це формування соціально зрілої, відповідальної поведінки юнаків та дівчат на основі знань, норм і принципів чинного законодавства України, поваги до прав і свобод інших людей, шанобливого ставлення до державних символів. Правова культура особистості невід'ємна від активної протидії особам, організаціям і установам, що порушують закони, зазіхають на територіальну цілісність і незалежність України, завдають збитків державі та її громадянам.

Важливим складником цього напряму виховання є правова освіта, яка забезпечується викладанням правових дисциплін, роботою юридичної клініки «Феміда», пропагандою чинного законодавства викладачами, організацією зустрічей студентів і співробітників із працівниками правоохоронних органів, проведенням «круглих столів», вечорів запитань і відповідей, виставок тематичної літератури, семінарів студентського наукового товариства, проведення правових конкурсів, турнірів, олімпіад, конференцій тощо. Організаційно правова освіта здійснюється передусім викладачами випускових кафедр, що готують фахівців із права, та установами-партнерами Університету.

Важливим засобом правового виховання в Університеті є створення атмосфери вимогливості щодо сумлінного виконання студентами своїх функціональних обов'язків, додержання положень і правил внутрішнього розпорядку, наказів президента Університету, розпоряджень керівників навчально-виховних підрозділів.

В організації та проведенні заходів із правового виховання беруть участь студентське самоврядування, студентська юридична клініка, кафедри і циклові комісії, що готують юристів, первинна профспілкова організація студентів.

VI. ТРУДОВЕ ВИХОВАННЯ

Трудове виховання має на меті формування любові до праці та потреби в ній, потреби в набутті знань і вмінь професійно здійснювати діяльність, реалізовувати через неї свої нахили і здібності, виконувати свої обов'язки професійно, відповідально, якісно. Трудове виховання ефективно впливає на становлення і розвиток волі, здатності цілеспрямовано переборювати труднощі, що виникають на життєвому шляху людини, сприяє усвідомленню цінності праці та її провідної ролі в утвердженні індивіда в суспільстві і розвитку суспільних відносин, учить правильно організовувати трудовий процес, творчо, ініціативно та зацікавлено ставитись до самої праці, її результатів, до людей, які люблять і вміють працювати.

Трудове виховання здійснюється передусім через залучення студентів до конкретних видів діяльності. Основний вид праці студентів – навчання. Належно організований навчальний процес спонукає студентів до цілеспрямованого набуття знань і досвіду, сумлінного виконання своїх обов'язків, оволодіння вибраною професією. Особливо цікавою в цьому контексті видається дуальна форма навчання. Формування поваги та любові до праці і потреби в ній відбувається також через залучення студентів до інших видів діяльності, зокрема громадсько-політичної, науково-дослідної, самоврядної, художньої самодіяльності, спортивних змагань, суспільно корисної праці. Трудове виховання пов'язане з вивченням додаткових навчальних курсів, із участю у професійних конкурсах, у роботі бізнес-клубів, студентських бірж праці, олімпіадах. Воно може бути реалізоване шляхом організації зустрічей із випускниками, фахівцями з підприємств і установ, які завдяки наполегливій праці та знанням досягли успіху, проведення трудових акцій із озеленення, прибирання території тощо.

Важливу роль у трудовому вихованні відіграють ректорат, деканати, кафедри/циклові комісії, студентське самоврядування, наукове студентське товариство, первинна профспілкова організація студентів. Оволодіння студентами спеціальними дисциплінами, навчальними курсами «Безпека життєдіяльності», «Основи охорони праці» допомагає формувати культуру праці, слідувати в цій сфері законам розвитку людини, природи і суспільства.

VII. ПРОФЕСІЙНЕ ВИХОВАННЯ

Професійне виховання – взаємопов'язане із трудовим вихованням та є його логічним продовженням. Суттю професійного виховання є становлення студента як фахівця. Розв'язанню даного завдання підпорядковується діяльність усіх структурних підрозділів Університету, перш за все – ректорату, деканатів, кафедр/циклових комісій, кураторів груп і кожного викладача.

Навчальний процес є основною ланкою професійного становлення студента. Тому принципово важливо поєднувати теорію і практику, з найбільшою ефективністю передавати студентам необхідний обсяг знань і вмінь, навчити їх систематично працювати над собою, вміло користуватися набутими знаннями в ринковій економіці.

Лекції, практичні заняття, зустрічі з фахівцями, самостійні заняття в бібліотеці, науково-дослідна робота, підготовка курсових і дипломних робіт – далеко не повний перелік форм роботи на шляху професійного становлення молодих людей.

Важливою в цьому процесі є особистість викладача, передусім дисциплін фахового спрямування.

Одним зі складників професійного становлення є оволодіння знаннями та навичками роботи з людьми, психологічна готовність працювати в ринкових умовах та відповідати за результати своєї роботи.

Результатом професійного виховання є любов і повага до вибраної професії, глибокі та різнобічні фахові знання і вміння, творчий підхід індивіда до розв'язання наявних проблем, готовність приймати нестандартні рішення, особиста відповідальність за справу, відкритість для нових досягнень науки, техніки і практики.

Організують та здійснюють заходи з цього напрямку випускові кафедри, бібліотека, студентське наукове товариство, студентське самоврядування.

VIII. ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ

Згідно з Концепцією основною метою виховання має бути набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування в молоді, незалежно від національної приналежності, рис громадянина України, духовності, художньо-естетичної, правової, екологічної, валеологічної, гендерної культури.

Серйозне занепокоєння викликає зниження інтересу молоді до художньої літератури, класичної музики, театру, живопису, інших витворів високого мистецтва, невміння організувати активне і змістовне дозвілля. За роки навчання студенти майже не знайомляться з історичними й архітектурними пам'ятниками міст, де навчаються. Це пояснюється не тільки незадовільним розвитком естетичних потреб молоді, а й тим, що не діє, а в багатьох випадках зовсім зникає інфраструктура, яка створювалась в Україні десятиріччями. Музеї, картинні галереї, концертні зали і театри стали фінансово недоступними для більшості студентів. Але ж неможливо забезпечити виховання гармонійно розвиненої, соціально свідомої людини, активного громадянина без ознайомлення його з історико-культурним надбанням свого народу, із всесвітньою культурою і внеском наших співвітчизників в її розвиток. Створити належні умови для розвитку та задоволення культурних потреб студентів – надзвичайно важливе завдання адміністрації ЗВО й органів студентського самоврядування.

Естетичне виховання покликано забезпечувати становлення і розвиток у студентів відчуття, розуміння і потреби у красі, усвідомлення необхідності жити і творити за її законами, з позицій естетичних правил оцінювати явища і процеси навколишньої дійсності. Естетичне ставлення людини до світу пов'язане з емоційним переживанням, насолодою від сприйняття об'єктів, які розглядаються як довершені, гармонійні, прекрасні. Свідомість молодих людей – це відкрите поле для сприйняття різноманітних, нерідко суперечливих, естетичних ідей, поглядів і теорій. Найважливішими завданнями цього напрямку виховання є вироблення зрілих естетичних смаків, уміння відрізнити насправді естетичні цінності від хибних, надуманих, формування потреби в естетизації умов праці та проживання. Також необхідно навчити юнаків і дівчат працювати і спілкуватися з іншими людьми красиво, діставати естетичне задоволення від результатів діяльності.

Формування естетичної культури студентів відбувається як у процесі навчання, так і в позанавчальних час. Теоретичним підґрунтям естетичного виховання є дисципліни соціогуманітарного спрямування, передусім історія, філософія, естетика, соціологія, психологія, культурологія. Чуттєво-емоційна компонента значною мірою реалізується через участь студентів у художній самодіяльності, гуртках і студіях, заходах, естетичне оформлення результатів праці студентів, відвідування театрів, виставок, музеїв, зустрічі з діячами літератури і мистецтва, проведення творчих вечорів, читання художньої літератури та поезії, слухання музики, організацію чемпіонатів КВК, інтелектуальних ігор, організацію щорічних фестивалів творчості студентів «Університетське літо» і «Сяйво надій», занять гончарством тощо. Значну роль в естетичному вихованні відіграють національні естетичні традиції, народна творчість (фольклор, декоративно-прикладне

мистецтво, архітектура та ін.), а також естетичне оформлення приміщень, забезпечення чистоти, порядку.

8.1. Виховання культури поведінки та спілкування

Виховання культури поведінки та спілкування спрямоване на набуття сукупності усталених морально-естетичних і соціально значущих якостей особистості, які виявляються в повсякденному житті та умінні співіснувати з іншими людьми.

Виховання культури поведінки ставить за мету засвоєння моральних вимог суспільства, закріплених у нормах, принципах та ідеалах, та їх інтеграцію в особистий досвід.

Культура поведінки охоплює:

- зовнішній вигляд;
- автономність та ролі;
- імідж і презентацію;
- стиль життя і репрезентування себе.

Виховання культури спілкування, у свою чергу, передбачає формування таких якостей:

- гуманності, толерантності;
- уміння передбачати морально-психологічні наслідки своєї поведінки;
- здатності до компромісів.

8.2. Виховання культури навчальної та науково-дослідної діяльності

Виховання культури навчальної та науково-дослідної діяльності розглядається як цілісна, багатовимірна, багаторівнева, відкрита особистісно- й ціннісно-орієнтована система творчої самореалізації, саморозвитку, самовиховання, заснована на інтеграції логічних, інтуїтивних, евристичних, рефлексивних, емпатійних компонентів.

До найбільш ефективних педагогічних технологій, які забезпечують саморозвиток і самовиховання студентів, належать:

- технологія проблемно-пошукового навчання;
- особистісно-орієнтовані технології організації навчально-виховної діяльності студентів;
- тренінги творчого саморозвитку, особистісного зростання, релаксації, аутотренінгу;
- ігри-дослідження;
- суб'єктно-орієнтовані дослідні практикуми;
- інформаційні технології.

8.3. Виховання інформаційної культури

Виховання інформаційної культури в загальному розумінні – це виховання у сфері культури, пов'язаної з функціонуванням та користуванням інформацією в суспільстві.

Модель інформаційної культури особистості становлять три компоненти:

- *когнітивний блок* (Інтернет-грамотність; навички поводження з інформацією; уміння організувати пошук необхідної інформації; уміння працювати з відбраною інформацією: структурувати, систематизувати, узагальнювати, подавати у вигляді, зрозумілому іншим людям; уміння спілкуватися з іншими людьми за допомогою сучасних засобів інформації тощо);

- *емоційно-ціннісний блок* (зміст інформаційних потреб та інтересів; мотиви звернення до різних джерел інформації та пов'язані з ними очікування; ступінь задоволення інформаційних потреб, самооцінка інформаційної компетентності тощо);

- *праксеологічний блок* (способи пошуку та канали одержання необхідної інформації; інтенсивність звернення до різних джерел інформації та їх характеристика;

застосування одержаної інформації в різних сферах своєї діяльності; способи розповсюдження нової інформації, форми діяльності в Інтернеті тощо).

Виховання інформаційної культури починається з формування інформаційної складової – знань. Саме вони, трансформуючись далі в уміння і навички, закладають основу когнітивного блоку, а потім безпосередньо впливають на рівень інформаційної культури студентів. Інформаційна культура студентів стає визначальним фактором їхньої майбутньої трудової діяльності.

ІХ. ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ

Екологічне виховання спрямовано на утвердження у свідомості студентів знань про природу як єдину основу життя на Землі, переконань про необхідність гуманного ставлення до неї, особисту відповідальність за майбутнє, формування вміння здійснювати діяльність, дбайливо оберігаючи довкілля.

Здійснюється екологічне виховання через лекційні курси екологічної спрямованості та через виділення екологічного компонента в більшості навчальних дисциплін, а також через роботу студентського наукового товариства, екологічних гуртків, організацію екскурсій до краєзнавчих музеїв, на підприємства, туристичних походів, проведення тижня Землі, природоохоронних та екологічних акцій і заходів.

Принципово важливим аспектом екологічного виховання є усвідомлення студентами потреби робити у процесі майбутньої професійної діяльності все від них залежне для забезпечення екологічно чистих умов виробництва.

Екологічне виховання в базовій структурі Університету здійснюється кафедрою мікробіології, сучасних біотехнологій, екології та імунології, студентським самоврядуванням, небайдужими викладачами.

X. ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ І ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

Фізичне виховання – це розвиток і зміцнення здоров'я студентів, їхніх фізичних задатків та здібностей, утвердження активного, здорового способу життя, вироблення вмінь самостійно використовувати форми і методи фізичної культури у процесі власної життєдіяльності.

Фізичне виховання здійснюється на заняттях із фізичної культури, через участь юнаків і дівчат у роботі спортивних секцій, клубів, під час спортивних змагань, спартакіад, турнірів, зустрічей, туристичних походів, Днів здоров'я, туризму і фізкультури, молодіжних акцій проти куріння, алкоголізму, наркоманії тощо. Організують і проводять роботу в цьому напрямку кафедри, що відповідають за фізичне виховання, відділ організації виховної роботи, студентське самоврядування, туристичний клуб.

Цей напрям виховання охоплює пропаганду здорового способу життя і конкретну діяльність, спрямовану на фізичне вдосконалення та фізичне загартування молоді.

Необхідність підсилення виховної роботи в Університеті, пошук нових її форм значно пов'язані з кризою духовності, що виникла внаслідок економічної нестабільності, соціальної незахищеності молоді, відсутності дієвих законів, нормативних актів з питань правових відносин молоді і суспільства. Все це закономірний процес, що виник внаслідок трансформації суспільного ладу, але він зумовлює невпевненість у майбутньому і призводить до таких негативних явищ, як загострення криміногенної ситуації, алкоголізації, наркотизації, що, безумовно, не оминуло і студентську молодь.

Однією з найболючіших проблем є розповсюдження наркоманії в молодіжному і підлітковому середовищі. Як свідчить оперативна інформація та соціологічні дослідження, серед підлітків та молоді від 14 до 20 років майже кожен третій хоча б раз вживав наркотики. Зростання кількості споживачів наркотиків відповідно впливає на збільшення кількості злочинів, пов'язаних із незаконним виготовленням, придбанням, зберіганням або реалізацією наркотичних засобів. Не менше занепокоєння викликає інтенсивне вживання студентами алкогольних напоїв та тютюнопаління. За наслідками анкетування більшість студентів, незалежно від статі, позитивно ставляться як до вживання спиртного, так і до паління. Ситуація, що склалася, свідчить про швидке формування серед молоді «наркотичної» субкультури.

В сучасних умовах необхідно проводити профілактичні заходи щодо запобігання різноманітним захворюванням.

З поширенням серед молоді вживання наркотичних речовин тісно пов'язано розповсюдження ВІЛ-інфекції/СНІДу. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я загальна кількість осіб, які живуть із ВІЛ, на Україні у 2025 році становитиме 263 тисячі осіб. Значно зростає захворюваність на інші венеричні хвороби.

Викликає занепокоєння стан репродуктивного здоров'я, що є невід'ємною складовою здоров'я нації в цілому і має стратегічне значення для забезпечення сталого розвитку суспільства. Останнім часом дошлюбні статеві відносини серед студентів стали досить поширеним явищем і, в окремих випадках, навіть нормою поведінки. Сексуальний досвід серед студентів, які щойно вступили до ЗВО, мають 10-30%, а наприкінці першого року навчання – до 90%. Нерозбірливі статеві стосунки серед молоді породжують духовне зубожіння, сприяють розповсюдженню венеричних хвороб, призводять до численних хірургічних втручань з приводу припинення небажаної вагітності, стимулюють вживання алкоголю і наркотиків. Наслідком є подальше руйнування інституту сім'ї, що проявляється у зменшенні кількості зареєстрованих шлюбів, підвищенні показників розлучень, зростанні дитячої інвалідності, бездоглядності, соціального сирітства. Страждає генофонд нації, поглиблюється демографічна криза, майже втричі зменшилась народжуваність, причому кожна третя дитина з'являється на світ із певними генетичними вадами. Подолання зазначених проблем – одне з основних завдань виховного процесу, оскільки людина, її життя і здоров'я є найважливішими соціальними цінностями держави, визначеними Конституцією. В Університеті створюється система психологічного та педагогічного впливу на особистість студента з метою виховання в нього прагнення до здорового способу життя, відповідального батьківства, безпечного материнства, здатності протистояти асоціальним явищам. Прогресивним кроком є введення до навчального плану навчальних дисциплін, що прищеплюють культуру здоров'я і дають відповідні знання.

Університет, виходячи з фінансових можливостей, повинен вживати заходів щодо правового та соціального захисту студентських сімей – поліпшувати умови їх проживання, надавати фінансову допомогу, сприяти влаштуванню дітей із студентських сімей в дитячі садки на пільгових умовах, сприяти працевлаштуванню членів сімей під час навчання і після його закінчення.

Керівництво Університету приділяє особливу увагу забезпеченню належних умов проживання, навчання й відпочинку студентської методи в гуртожитках, оздоровленню студентської молоді шляхом залучення до спортивно-масової роботи, волонтерства, соціальних акцій і організованого відпочинку в канікулярний період.

XI. ОРГАНІЗАЦІЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ

В Університеті створено систему виховної роботи, що дає можливість охоплювати виховним впливом усіх студентів – від першого курсу до останнього, здійснювати виховний процес як у навчальний, так і в позанавчальний час. Виховання студентів

забезпечується через діяльність усіх структурних підрозділів – від студентської академічної групи до ректорату.

В університеті сформована система управління виховним процесом.

Управління виховним процесом здійснюється шляхом:

- видання відповідних наказів президента Університету чи керівників навчально-виховних підрозділів;
- планування роботи, основним координуючим документом є Концепція виховної роботи, Комплексний план виховної роботи на рік;
- методичного забезпечення виховного процесу, надання методичних рекомендацій та проведення методичних семінарів і конференцій;
- навчання організаторів виховного процесу, організація роботи Школи кураторів;
- контролю за виконанням наказів Міністерства освіти і науки України, наказів президента Університету, планів виховної роботи кафедр, навчально-виховних підрозділів, Університету, індивідуальних планів викладачів через періодичні перевірки стану виховної роботи, заслуховування звітів на засіданнях кафедр, вчених рад навчально-виховних підрозділів і Вченої ради Університету;
- проведення нарад керівників і заступників керівників навчально-виховних підрозділів, зібрань творчих об'єднань і клубів;
- соціологічних опитувань студентів;
- висвітлення завдань, результатів і проблем виховання на сторінках офіційних сайтів Університету і навчально-виховних підрозділів, у соціальних мережах.

Для того, щоб дізнатися про потреби та інтереси студентів, їхню ціннісну орієнтацію, специфіку сприйняття процесів суспільного життя, в Університеті провадяться соціологічні опитування студентів.

В організації та здійсненні процесу виховання широко використовуються можливості комп'ютерної техніки, зокрема Інтернет.

11.1. Суб'єкти, що забезпечують реалізацію виховної роботи в університеті

Суб'єктами, які організують забезпечення реалізації концепції виховання студентів Університету, є:

- ректорат Університету;
- Вчена рада Університету;
- проректор з навчально-виховної роботи;
- начальник управління навчально-виховної роботи;
- відділ організації виховної роботи;
- Центр національно-патріотичного виховання;
- Центр художньої творчості з гуртками;
- Спортивний клуб із секціями;
- Туристичний клуб;
- заступники керівників навчально-виховних підрозділів з навчально-виховної роботи,
- відповідальні особи на кафедрах за виховну роботу;
- інститут кураторів I-II курсів академічної групи в навчально-виховних підрозділах Університету;
- студентські адміністратори;
- старости академічних груп;
- студентське самоврядування;
- студентська профспілка;
- громадське об'єднання студентів-інвалідів «Гаудеамус»;
- громадська організація студентів «СОУС»;
- бібліотека;
- клуби за інтересами.

Це дозволяє цілеспрямовано планувати, здійснювати і контролювати організацію виховної роботи в навчально-виховних підрозділах, у кожній студентській групі. Всі зазначені суб'єкти планують свою роботу щорічно, підбиваючи її підсумки в кінці навчального року з відповідними висновками щодо дальшого поліпшення системи виховання в Університеті на наступний період.

11.2. Управління виховною роботою

Робота з виховання включається до планів роботи структурних підрозділів (факультетів, кафедр), конкретизується в діяльності кураторів академічних груп, розглядається на засіданнях кафедр, вчених рад навчально-виховних підрозділів, Університету.

Контроль з метою досягнення високих результатів виховної роботи, планування, реалізацію і координацію виховних заходів задля підвищення їх загальних підсумків покладено на проректора з навчально-виховної роботи.

Виховна робота координується відділом організації виховної роботи, який складає план виховної роботи Університету, здійснює управління виховним процесом, надає консультативно-методичну допомогу органам студентського самоврядування, забезпечує системно-цільовий підхід до планування виховної роботи; здійснює моніторинг виховної роботи в різних напрямках, організаційно-методичну допомогу кураторам студентських груп, головам студентських рад навчально-виховних підрозділів з питань підготовки до управління виховним процесом; забезпечує організацію, розроблення планів щодо підготовки і проведення виховних заходів.

Керівники навчально-виховних підрозділів несуть відповідальність за стан виховної роботи у підрозділах; здійснюють підбір кураторів академічних груп, проводять з ними методичну роботу щодо проблем виховання студентів; забезпечують реалізацію системи виховання студентів у підрозділі, організують позааудиторну виховну роботу зі студентами; координують виховну діяльність колективів кафедр, кураторів академічних груп, органів студентського самоврядування навчально-виховного підрозділу; здійснюють поточний контроль виховної роботи у підрозділі.

Заступники керівників навчально-виховних підрозділів з виховної роботи виконують доручення президента Університету, проректора з навчально-виховної роботи, керівників навчально-виховних підрозділів; складають річний план виховної роботи у підрозділі (календарний або за основними напрямками виховання); надають методичну допомогу кураторам академічних груп; контролюють проведення кураторських виховних годин у групах; організують виховну роботу в студентських гуртожитках, співпрацюють зі студентською радою гуртожитків; складають і контролюють графіки відвідувань викладачів у студентських гуртожитках; проводять збори кураторів академічних груп; здійснюють організаційно-методичну підтримку роботи студентської ради навчально-виховного підрозділу; готують відповідні рішення щодо студентів, які порушують Правила внутрішнього розпорядку в гуртожитку; звітують на вчених радах навчально-виховного підрозділу про стан виховної роботи; подають річний звіт про проведену виховну роботу у підрозділі (за напрямками виховання).

Виховна робота кафедр полягає в формуванні професійних якостей сучасного спеціаліста як людини, особистості; проведенні професійно-орієнтаційної, інформаційно-просвітницької, культурно-виховної роботи серед студентів, розвиток їхніх творчих та інтелектуальних здібностей, залучення до різноманітної діяльності за інтересами, участі в культурно-освітній, спортивно-оздоровчій та інших видах діяльності; сприянні роботі органів студентського самоврядування Університету, гуртожитку; безпосередній участі в реалізації заходів, що проводяться ректоратом, у навчально-виховних підрозділах, на заняттях гуртків; організації роботи кураторів академічних груп студентів (участь у навчально-виховних і громадських, культурно-освітніх та культурно-виховних заходах у

групи); роботі з активом академічних груп, індивідуальній виховній роботі зі студентами групи, студентами, які проживають у гуртожитках та ін.

Виховний потенціал процесу навчання забезпечується змістом, формами, технологіями навчання та характером спілкування між його учасниками. Індивідуалізація освітньо-виховного процесу вимагає формування нових педагогічних технологій взаємодії «викладач-студент», зростає роль викладача як носія знань і культури, утвердження гуманістичного стилю взаємовідносин між викладачем і студентом.

На засіданнях кафедр/циклових комісій затверджують міні-концепції виховної роботи, визначають пріоритети (для однієї кафедри/циклової комісії – це правове виховання, для другої – екологічне, для третьої – професійне, трудове), ведеться пошук найбільш прийнятних форм і методів її організації. Вони можуть бути різними: конкурси, дискусії, олімпіади, студентські наукові товариства, конференції, бесіди, зустрічі з цікавими людьми, відвідування музеїв, виставок тощо.

Особлива роль належить кафедрам гуманітарного спрямування, кожне заняття яких має значний виховний потенціал. Їм відводиться роль методичного центру виховної роботи. Оновлення змісту загальноосвітніх, соціально-гуманітарних дисциплін повинно бути підпорядковано меті формування у студентів національної свідомості, патріотизму, правової та економічної грамотності, соціальної активності, загальної культури особистості, що базується на надбаннях української світової культури.

11.3. Роль кураторів академічних груп

Основною ланкою в системі освітньо-виховного процесу є **педагог-наставник** академічної групи – куратор. Роботу кураторів регламентує Положення про кураторів академічних груп. Керівники навчально-виховних підрозділів призначають кураторами найбільш авторитетних, професійних і національно свідомих викладачів, світогляд, знання, культура поведінки яких могли б стати прикладом і які володіють необхідною педагогічною майстерністю й організаторськими здібностями та можуть забезпечити позитивну виховну взаємодію зі студентами. Для ефективної роботи з групою в розкладі занять плануються кураторські години.

Завдання Університету кураторства в сучасних умовах – допомогти розібратись і організувати, а не нав'язувати погляди, не підміняти студента в його діяльності. Важливим є також те, щоб робота кураторів не йшла в розріз зі студентським самоврядуванням, а доповнювала б його, утворюючи єдину демократичну виховну систему. Особливо потрібна допомога куратора у взаємодії студентів із численними структурами і службами, які здійснюють освітню й позаосвітню діяльність, в організації спеціальних заходів, особливо загальноуніверситетського характеру.

Найважливішими напрямками діяльності кураторів є:

- адаптація першокурсників до нових умов навчання;
- допомога студентам у розв'язанні їхніх соціально-побутових проблем і організація дозвілля;
- допомога в формуванні у студентській групі атмосфери дружби, доброзичливості, згуртованості та взаємної підтримки, в усвідомленні причетності її до співтовариства викладачів і співробітників, об'єднаних однією організаційною культурою, системою поглядів і цінностей;
- надання допомоги студентам у формуванні студентського колективу академічної групи, проведення індивідуальної та групової організаційно-виховної та культурно-освітньої роботи;
- установа зв'язків з батьками студентів, з'ясування проблем студентів, надання допомоги щодо їх розв'язання;
- здійснення педагогічного контролю за навчальним процесом та його результатами, дотриманням студентами моральних норм поведінки, Правил внутрішнього розпорядку Університету;

- допомога при формуванні індивідуальної освітньої траєкторії, зокрема, здійсненні вибору дисциплін, тематики курсових і дипломних робіт, у плануванні та організації самостійної роботи.

Отже, найважливішим завданням удосконалення роботи куратора є допомога студентам в організації таких заходів, які дозволили б глибоко усвідомити, зрозуміти, відчувати і сприйняти традиції Університету, його ціннісні орієнтації, ті стосунки і норми, які традиційно лежать в основі відносин і взаємодій у цьому закладі освіти та за його межами (знайомство з історією Університету, участь у загальноуніверситетських заходах, організація екскурсій і зустрічей із видатними особистостями тощо).

Удосконалення діяльності кураторів передбачає також цілеспрямовану роботу за такими напрямками:

- проведення з кураторами спеціальних тренінгів і семінарів, на яких вони одержують інформацію про вікові особливості студентів, про результати діагностики їхніх індивідуальних якостей та інтересів, про специфіку взаємодії зі старшими студентами, про нові методи та підходи у сфері консультування і підтримки студентів;

- регулярне проведення всеукраїнських кураторських нарад у селекторному режимі за участі адміністрації Університету для окреслення та розв'язання загальних проблем;

- організація на базі Університету міжвузівських конференцій з питань удосконалення роботи кураторів та обміну досвідом роботи в даній сфері;

- видання пам'ятки та методичних рекомендацій для допомоги кураторові з оновленою інформацією про особливості роботи зі студентами.

Призначення кураторів здійснюється наказом президента Університету за поданням керівника навчально-виховного підрозділу, завідувача кафедри. Куратором академічної групи може бути науково-педагогічний працівник, який користується авторитетом, відзначається високими моральними якостями, володіє необхідною педагогічною майстерністю й організаторськими здібностями, може забезпечити позитивну виховну взаємодію зі студентами. Куратор академічної групи складає план виховної роботи в групі та звіт про виховну роботу за навчальний рік. Контроль за відповідною діяльністю куратора здійснює заступник керівника навчально-виховного підрозділу з виховної роботи.

11.4. Виняткова роль викладача у виховному процесі

Виняткову роль у вихованні відіграє викладач університету.

Ставлення професорсько-викладацького складу Університету до роботи, до оточення, високий рівень професіоналізму, ерудиція, самодисципліна, прагнення до творчості сприяє розвитку подібних якостей і у студентському середовищі. Саме інтелігентність, комунікабельність, тактовність створюють таку атмосферу між викладачами і студентами, коли останні стають рівноправними суб'єктами одного процесу освіти і виховання, саморозвитку, соціокультурного визначення.

Робота зі становлення громадянської й соціально-професійної позиції дає дієвий результат тоді, коли вона провадиться не в повчальній раціоналізованій формі, а здійснюється ніби поступово, невимушено, додаючи певної тональності в емоційному та моральному аспектах взаємин стосунків викладача і студентів. Тільки високопрофесійно та ідейно підготовлений і морально вихований викладач може зрозуміти всю масштабність завдань виховання майбутнього спеціаліста, виявити себе як справжнього педагога вищої школи.

Викладач вищої школи завжди був вихователем, утім сьогодні виховання може і має розумітися не як одночасне передавання знань і оцінних суджень від старшого покоління до молодшого, але і як взаємодія та співпраця викладачів і студентів у сфері їх спільного буття.

Авторитет викладача – інтегральна характеристика його професійної, педагогічної та особистісної позиції в колективі, яка виявляється у процесі взаємин із колегами і студентами та впливає на успішність навчально-виховного процесу.

Авторитет викладача складається із двох компонентів: авторитету ролі й авторитету особистості. Нині на перше місце виходить особистість викладача, його яскрава, неповторна індивідуальність, яка здійснює на студентів виховний (педагогічний) та психотерапевтичний вплив.

Авторитет викладача формується з достатньо високого рівня розвитку трьох видів педагогічних умінь:

- предметних (наукові знання);
- комунікативних (знання про своїх студентів і колег);
- гностичних (знання самого себе й уміння коригувати свою поведінку).

Можна диференціювати основні компоненти в діяльності викладача:

1. Конструктивна діяльність – пов'язана з відбором, умінням вибудувати навчально-виховний матеріал та проектувати розвиток індивідуальності студента.

2. Організаційна діяльність – передбачає організацію своєї поведінки (педагогічні дії в реальних умовах діяльності) на заняттях і поза ними; зворотний зв'язок зі студентами (думка, знання, інтерес).

3. Комунікативна діяльність – спільна діяльність педагога та студента, побудова міжособистісної взаємодії (сприйняття і розуміння людьми один одного) і стосунків у процесі педагогічної діяльності, процес педагогічного спілкування.

4. Рефлексивна діяльність – уміння педагога аналізувати й адекватно оцінювати свою педагогічну діяльність, розвивати самосвідомість, яка виявляється в самопізнанні, самооцінці та саморегулюванні поведінки; прагнення до особистісного зростання, самореалізації та самоконтролю.

Отже, саме ці принципи повинні намагатися реалізовувати у своїй професійній діяльності викладачі Університету, здійснюючи не тільки освітній процес, але й виховний.

11.5. Студентське самоврядування як фактор удосконалення виховного процесу

Демократизація освіти, упровадження європейських цінностей і стандартів освіти неможливе без активного залучення студентів до управління освітнім процесом через розвиток студентського самоврядування. Головне завдання – досягти того, щоб студентські ради самоврядування всіх рівнів виступали насамперед ініціаторами й організаторами всього студентського життя й виховної роботи, бо вони краще знають потреби, настрої, смаки молоді.

Нагальні потреби і спільні для осередків студентського самоврядування всіх навчально-виховних підрозділів проблеми обговорюються на щорічній Раді лідерів студентського самоврядування.

Студентське самоврядування – це діяльність, за допомогою якої максимально виявляються і реалізуються творчі здібності студентів, формуються моральні якості, ініціатива, підвищується відповідальність кожного за результати своєї праці. Ця форма є особливою для самостійної громадської діяльності здобувачів вищої освіти в реалізації функцій управління життям студентського колективу згідно з цілями та завданнями, які постають перед ними. Вона є елементом загальної системи управління виховним процесом в Університеті та передбачає максимальне врахування інтересів та потреб студентів на основі вивчення громадської думки і конкретних ініціатив.

Можна узагальнити такі основні завдання студентського самоврядування:

- забезпечення і захист прав та інтересів студентів, зокрема тих, що стосуються організації освітнього процесу;
- забезпечення принциповості, об'єктивності та компетентності в реалізації прав студентів;

- формування у студентів відповідального і творчого ставлення до навчання, громадської діяльності та суспільно корисної праці;
- сприяння оволодінню кожним студентом навичками продуктивної самостійної роботи й наукової організації праці, всебічному розвитку особистості завдяки долученню до різних видів діяльності;
- формування у членів колективу на основі самостійності навичок прийняття рішень з питань студентського життя, активної життєвої позиції, навичок управління громадськими справами;
- виховання у студентів почуття господаря у своїй alma-mater, поваги до закону, норм моралі та правил спільного проживання;
- створення умов нетерпимості до правопорушників, пияцтва та інших антисуспільних виявів;
- надання допомоги адміністрації, професорсько-викладацькому складу в організації та вдосконаленні освітнього процесу (через своєчасний всебічний аналіз якості знань студентів, причин низької успішності тощо);
- пошук і організація ефективних форм самостійної роботи студентів;
- активізація діяльності громадських організацій в Університеті, надання допомоги в реалізації її статутних цілей і завдань;
- організація вільного часу студентів, сприяння всебічному розвитку особистості кожного члена студентського колективу;
- організація системи вивчення громадської думки студентів і найважливіших питань життя Університету та створення умов, за яких забезпечується участь кожного зацікавленого студента в обговоренні проблем, прийнятті та виконанні рішень;
- збереження бібліотечного, аудиторного, житлового фонду, фонду гуртожитків, спортивних споруд та інвентарю тощо;
- установа та підтримка контактів із молодіжними організаціями різних ЗВО України та інших країн;
- сприяння діяльності студентських гуртків, товариств, об'єднань, клубів за інтересами;
- сприяння працевлаштуванню випускників;
- участь у вирішенні питань міжнародного обміну студентами.

Органи студентського самоврядування:

- 1) беруть участь в управлінні закладом вищої освіти в порядку, встановленому Законом про вищу освіту та Статутом Університету;
- 2) беруть участь в обговоренні та вирішенні питань удосконалення освітнього процесу, науково-дослідної роботи, призначення стипендій, організації дозвілля, оздоровлення, побуту та харчування;
- 3) проводять організаційні, просвітницькі, наукові, спортивні, оздоровчі та інші заходи;
- 4) беруть участь у заходах (процесах) щодо забезпечення якості вищої освіти;
- 5) захищають права та інтереси студентів, які навчаються в Університеті;
- 6) делегують своїх представників до робочих, консультативно-дорадчих органів;
- 7) приймають акти, що регламентують їх організацію та діяльність;
- 8) беруть участь у вирішенні питань забезпечення належних побутових умов проживання студентів у гуртожитках та організації харчування студентів;
- 9) розпоряджаються коштами та іншим майном, що перебувають на балансі та банківських рахунках органів студентського самоврядування;
- 10) вносять пропозиції щодо змісту навчальних планів і програм;
- 11) вносять пропозиції щодо розвитку матеріальної бази закладу вищої освіти, у тому числі з питань, що стосуються побуту та відпочинку студентів;
- 12) мають право оголошувати акції протесту.

За погодженням із органом студентського самоврядування Університету приймаються рішення про:

- відрахування студентів із Університету та їх поновлення на навчання;
- призначення проректорів чи заступників керівників навчально-виховних підрозділів;
- поселення осіб, які навчаються в Університеті, у гуртожиток і виселення їх із гуртожитку;
- затвердження правил внутрішнього розпорядку Університету в частині, що стосується осіб, які навчаються;
- діяльність студентських містечок та гуртожитків для проживання осіб, які навчаються в Університеті.

Президент Університету через відповідні служби забезпечує належні умови для діяльності органів студентського самоврядування (надає приміщення, меблі, оргтехніку, забезпечує телефонним зв'язком, постійним доступом до Інтернету, відводить місця для встановлення інформаційних стендів тощо), про що укладається відповідна угода.

Фінансовою основою студентського самоврядування є:

- 1) кошти, визначені Вченою радою Університету в розмірі не менш як 0,5 відсотка власних надходжень, отриманих Університетом від основної діяльності;
- 2) членські внески студентів, розмір яких встановлюється конференцією студентського самоврядування Університету. Розмір місячного членського внеску однієї особи не може перевищувати 1 відсотка прожиткового мінімуму, встановленого законом.

Кошти органів студентського самоврядування спрямовуються на виконання їхніх завдань і здійснення повноважень відповідно до затверджених ними кошторисів. Органи студентського самоврядування публічно звітують про використання коштів та виконання кошторисів не рідше одного разу на рік.

За 20 років діяльності в Університеті «Україна» склалися традиції студентського життя. За ініціативою студентського самоврядування щороку відбувається зустріч президента й адміністрації Університету зі студентським активом, на яких керівництво закладу відповідає на всі актуальні питання.

Проводяться конкурси на отримання президентських і директорських стипендій, на кращу академічну групу і кращий навчально-виховний підрозділ. Улюбленими в Університеті є Дні здоров'я, збори-походи «Козацькими шляхами України» і «Витоки», походи на гору «Говерла», подорожі по містах України, День освітянина, Тижні національної творчості, благодійні акції у притулках для людей похилого віку, дитячих будинках, лікарнях, госпіталях, екологічні акції, День вишиванки, День Святого Валентина тощо.

Студентські громадські організації разом із адміністрацією Університету намагаються максимально враховувати інтереси та реалізувати ініціативу студентів. Вони беруть на себе деякі важливі функції у виховній роботі та значною мірою «розвантажують» адміністрацію Університету від низки проблем у сфері організації дозвілля як однієї з ефективних форм виховного процесу, котра охоплює велику чисельність студентів разом із професорсько-викладацьким складом (чим забезпечується зв'язок поколінь) і враховує різноманіття інтересів (інтелектуальні ігри, спортивні заходи, фестивалі художньої самодіяльності тощо).

ХІІ. ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ВИХОВНОЇ РОБОТИ

Оцінка стану виховної роботи та її результативності здійснюється за комплексними показниками як кількісними, так і якісними. Це є показники успішності навчання, навчальної дисципліни, стосунки в академічних групах, аналіз виконання студентами правил внутрішнього розпорядку, правової поведінки, кількість правопорушень,

виконання планів виховної роботи, якість проведених заходів, кількість студентів у творчих об'єднаннях, гуртках, учасників спартакіад, фестивалів тощо, участь молоді в різноманітних громадянських, патріотичних акціях, результати соціологічних досліджень, які відображають моральні, політичні, соціальні, культурні орієнтації студентів. На підставі цього організатори виховного процесу роблять висновки про необхідність коригуючого втручання у виховний процес, посилення роботи в тих чи інших напрямках.

Концептуальними критеріями виховання і вихованості студентів є:

- ставлення до людей, суспільства, природи і самого себе;
- активність життєвої позиції;
- рівень правомислення і правосвідомості;
- рівень громадянської, політичної свідомості, поведінки;
- рівень моральної свідомості;
- ціннісні орієнтації;
- рівень культури, форми й засоби культурного самовияву та самоствердження;
- творчі здобутки;
- конструктивність або ж деструктивність поведінкових проявів;
- самовідчуття (соціальне, етичне та ін.).

Освіта і виховання є найважливішими компонентами культури, духовності, суспільної свідомості. Правильно організоване виховання студентської молоді формує повноцінну цілісну особистість.

Показниками ефективності національно-патріотичного виховання мають стати, зокрема:

- збільшення відвідуваності студентами заходів, що популяризують культурні та національно-мистецькі традиції українського народу, а також експозицій музеїв, присвячених національно-визвольній боротьбі за незалежність і територіальну цілісність України;

- підвищення серед студентів рівня знань про видатних особистостей українського державотворення, визначних українських учених, педагогів, спортсменів, військових, підприємців, провідних діячів культури, мистецтв, а також духовних провідників українського народу;

- збільшення чисельності глядачів на переглядах творів кіномистецтва, що розкривають героїчне минуле та сьогодення українського народу, його боротьбу за незалежність та територіальну цілісність;

- збільшення чисельності студентів, які пишаються своїм українським походженням, громадянством;

- збільшення чисельності студентів, які подорожують в інші регіони України;

- збільшення кількості і якості культурних продуктів, спрямованих на національно-патріотичне виховання;

- збільшення кількості і якості соціальної реклами з питань популяризації національно-патріотичного виховання;

- забезпечення збільшення чисельності підготовлених активістів, волонтерів, що займаються питаннями національно-патріотичного виховання;

- збільшення кількості проведених зустрічей студентів із борцями за незалежність України у ХХ столітті, ветеранами та учасниками антитерористичної операції та операції об'єднаних сил у Донецькій та Луганській областях;

- збільшення чисельності студентів, які проходять навчання на військовій кафедрі;

- збільшення чисельності студентів, які виконують свій громадянський обов'язок по захисту незалежності і територіальної цілісності України;

- збільшення чисельності студентів, залучених до виховних проєктів та заходів місцевого, всеукраїнського та міжнародного рівнів;

- збільшення кількості заходів із вшанування героїв боротьби українського народу за незалежність і територіальну цілісність України.